

Dok sjedam za računalo pisati ovu Riječ uredništva misao mi je usmjerena na kolegicu Danicu Božić-Bužančić koja je priredila ove tekstove o kugi za tisak. Prihvatio sam njezinu ideju da u časopisu *Fontes* objavimo izvještaje generalnih providura Paola Boldùa i Francesca Faliera o kugi. Nakon toga zajedno smo suradivali na pripremi teksta, dogovarali se o metodologiji izdavanja, komentaru i o izradi hrvatskih sažetaka. Posao je razmjerno dugo trajao. Kolegica Danica je s nestrpljenjem iščekivala izlazak iz tiska objavljenoga gradiva. Nažalost, iznenadna i neočekivana smrt uskratila joj je tu radost. Prenatrpami različitim obvezama i poslovima nismo mogli preduhitriti tu neminovnost smrti i pružiti joj nakon brojnih njezinih radova i malu radost na ovome njezinom posljednjem radu koji je dala u tisak.

Objavljujući cjeline arhivskoga gradiva u ovom časopisu, u posljednje vrijeme usredotočili smo se na izvore iz Vatikanskih arhiva. Ipak, gradivo koje ovdje objavljujemo zaslužuje osobitu pozornost. Ponajprije ono pripada sadržajnom krugu interesa i znanstvenoga rada Danice Božić-Bužančić. Ona je najveći dio svojih radova (a oni su prvenstveno oslonjeni na izvorno arhivsko gradivo i iz njega izrastaju) posvetila socijalnoj povijesti i povijesti svakodnevice, što je često zanemareno u povijesnim istraživanjima. U svojim je radovima bila zaokupljena tim malim temama koje tkaju svakodnevni život: od prostora za stanovanje, odjeće koju nosimo, bolesti koje nas pritišću, do traženja rješenja za gospodarske probleme u fiziokratskom pokretu, što je bio pokret za obnovu gospodarstva, stvaranja gospodarskih akademija, oglednih vrtova i poljodjelskih škola u Dalmaciji u drugoj polovici XVIII. i početkom XIX. stoljeća. Zbog toga i natuknice njezinih radova: interijer kuće, umjetnički nakit, odjeća, ljetnikovci, kavana na splitskoj obali, društveni i privatni život Splita, ljekovite i toaletne vode u Hvaru, viteške igre i natjecanja snage i spretnosti, karnevali, liječenje kuge, glad, prosjaci, epidemije, higijena i zdravstvene prilike¹, dovoljno jasno govore o njezinoj usmjerenosti u istraživanju i o gradivu koje je svraćalo njezinu pozornost. To su i teme mnogih suvremenih povijesnih istraživanja u kojima se odnos prema prošlosti ne usredotočuje na neke velike i sudbonosne teme, nego na činjenice i pojave koje su ugrađene u život čovjeka i njegovu svakodnevnicu. Pričanje o toj svakodnevici u koju je zaronjena svaka pojedinačna ljudska sudbina otkriva ne samo čovjekovo bivovanje u prošlosti nego za-dire u najdublje strukture vremena i prostora koje su podloga ljudskoga življenja.

Na objavljivanje ovoga gradiva potaknuo nas je i svjetski projekt o povijesti kuge. Taj je projekt pokrenut u Engleskoj i financirala ga je Fundacija Nippon s

¹ Arsen Duplančić, Bibliografija Danice Božić-Bužančić, u: Božić-Bužančić zbornik. Zbornik radova posvećenih sedamdesetogodišnjici života Danice Božić-Bužančić, Split 1996, 13-22.

ciljem da se ne zaboravi što je to kuga i iskustvo koje su ljudi imali o toj bolesti. Svrha toga projekta bila je istražiti povijesne izvore i stvoriti bazu podataka za povijest kuge. Taj pothvat trebao bi omogućiti budućim istraživačima uvid u tako bogatu povijest kuge koju treba uvijek iznova otkrivati i proučavati. Mi nismo bili formalno uključeni u taj međunarodni projekt radom na ovoj ediciji, ali samo postojanje toga projekta bilo je dodatni poticaj da jedan broj našega časopisa posvetimo fenomenu kuge i okruženju koje je ta pojava stvarala na našem području krajem 18. st. Ovo gradivo je usredotočeno na kratko vremensko razdoblje 1783-1784. godine, ali dovoljno da se možemo suočiti sa svim onim što je kuga značila za područje Splita i okolice, koje je povezivalo mediteransku kulturu sa zaledem u kojem je vlast imalo Osmanlijsko carstvo. Podaci o kugi ne govore samo o nekoj običnoj epidemiji, već o cijelom događanju koje ima snažan odjek na demografski, socijalni i gospodarski položaj i razvitak jednoga grada i njegova područja. Kuga je značila potpunu mobilizaciju cijeloga stanovništva, ona se kao neka mrkla sjena nadvijala nad tadašnje stanovništvo, ljudi su je htjeli izbjeći, ali s njom su se morali i susretati i boriti. Kuga je bila demografski udarac i pokretač mnogih migracija, aktivirala je mreže zdravstvenih institucija u Veneciji kao središtu Mletačke republike (Centralni kolegij za zdravstvo) te u svakoj srednjovjekovnoj općini (Mali kolegij za zdravstvo).

Nadamo se da će ovaj izbor gradiva o kugi biti poticaj daljem istraživanju "fenomena kuge" u hrvatskoj povijesti, ne samo kao problema zaštite zdravlja, nego kao šire pojave koja je svojom zloslutnošću znala opustošiti cijela područja, uništiti gospodarstvo i uzrokovati velike migracije. Ipak je uvijek ostajala jedna činjenica: uništavajući i pustošeći, kuga je također postajala prilika svojevrstne obnove. Nakon pustošenja i smrti, dolazilo je vrijeme novoga početka. Nije slučajna prirodna pojava da je nakon kuge (kao i nakon rata) rastao natalitet, oživljavala ponovno naselja i gradovi – nastajao novi život. Smrt i pustošenje, glad i bolest kao da prati novi život i donosi kroz umor novi elan u već opustošena područja.

Ovdje objavljeno gradivo pripremljeno je prema uobičajenoj metodi koju smo primjenjivali u našim edicijama. Premda je pisma generalnih providura P. Boldua i F. Faliera, koja se čuvaju u Znanstvenoj knjižnici u Zadru, već ranije dao prepisati don Frane Bulić, Danica Božić-Bužančić je taj prijepis ponovno usporedila s izvornikom, izradila uvodne hrvatske sažetke i napisala bilješke. Nakon toga cijeli je tekst još jednom pregledao dr. Stjepan Razum, voditelj Nadbiskupijskoga arhiva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. On je redigirao rukopis za tisak te ujednačio tekst. Posao lekture i korekture teksta preuzela je na sebe Nikolina Krtalić, koja je vodila i tehničku brigu oko tiska.